TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Phát hiện mới về hình tượng Dược Sư Phật tại hang động Mạc Cao

ISSN: 2734-9195 17:05 24/10/2026

Một hình tượng trên vách hang không chỉ mang giá trị nghệ thuật, mà còn lưu giữ dấu vết của kinh điển, nghi lễ và tư tưởng Phật giáo qua nhiều thế kỷ.

Một nghiên cứu công bố tháng 03/2026 đã nhận diện hình tượng Dược Sư Phật trong tranh tường tại hang 285 thuộc quần thể hang động Mạc Cao, Đôn Hoàng, Trung Quốc. Phát hiện này góp phần làm sáng tỏ lịch sử thờ phụng Dược Sư Phật và nghệ thuật Phật giáo Trung Quốc từ thế kỷ VI.

Hang động Phật giáo có niên đại thế kỷ VI

Mạc Cao là quần thể hang động Phật giáo nổi tiếng ở Đôn Hoàng, nằm trên tuyến Con đường Tơ lụa cổ. Nơi đây lưu giữ hệ thống hang thờ, tượng Phật và tranh tường phản ánh sự phát triển của Phật giáo qua nhiều thế kỷ.

Hang 285 được khai tạo vào thời Tây Ngụy, khoảng năm 535–551. Trên bức tường phía đông, quanh cửa hang có ba tượng Phật ngồi ở phía trên và hai cảnh thuyết pháp ở hai bên. Các nhân vật trong những cảnh này được thể hiện cùng những dòng chữ Hán ghi tên, giúp các nhà nghiên cứu đối chiếu hình tượng với kinh điển Phật giáo.

Tuy nhiên, trải qua thời gian dài, nhiều dòng chữ đã phai mờ. Việc xác định danh tính các nhân vật vì thế không thể chỉ dựa vào hình dáng bên ngoài, mà cần kết hợp tư liệu văn bản, minh văn và bố cục nghệ thuật.

Nhận diện hình tượng Dược Sư Phật

Trong nghiên cứu A Newly Identified Western Wei Medicine Buddha on the East Wall of Mogao Cave 285, đăng trên tạp chí Religions ngày 06/3/2026, tác giả Ye Xiong đã xem xét lại hệ thống hình tượng và minh văn tại hang 285.

Cảnh thuyết pháp phía Nam cửa hang 285, với Phật Vô Lượng Thọ ở vị trí trung tâm.

Cảnh thuyết pháp phía Bắc cửa hang 285, được tác giả nhận diện là hình tượng Dược Sư Phật.

Trước đây, cảnh thuyết pháp ở phía nam cửa hang thường được giải thích theo truyền thống Tịnh độ phương Tây, do nhân vật trung tâm có dòng chữ xác định là Phật Vô Lượng Thọ, tức Phật A Di Đà. Tuy nhiên, khi đối chiếu các nhân vật đi cùng với nội dung kinh điển, tác giả cho rằng cảnh này có mối liên hệ chặt chẽ với kinh Quán Đỉnh.

Từ đó, nghiên cứu tiếp tục xem xét cảnh thuyết pháp ở phía bắc cửa hang. Dù các dòng chữ tại đây không còn đọc được, bố cục đối xứng với cảnh phía nam, các nhân vật đi kèm và đối chiếu kinh văn đã giúp tác giả đưa ra nhận định rằng nhân vật trung tâm là Dược Sư Lưu Ly Quang Phật, vị Phật gắn với sự chữa lành và giải thoát khổ đau.

Theo lập luận của nghiên cứu, đây là hình tượng Dược Sư Phật sớm nhất tại quần thể hang động Mạc Cao được nhận diện trong các công trình nghiên cứu hiện có, có niên đại từ thời Tây Ngụy, thế kỷ VI.

Từ tranh tường tới lịch sử thờ phụng Dược Sư Phật

Điểm đáng chú ý của phát hiện không chỉ nằm ở việc nhận diện một hình tượng Phật, mà còn ở ý nghĩa đối với lịch sử nghệ thuật Phật giáo.

Bộ tượng Phật A Di Đà tại hang 169, chùa Bingling, được dùng làm tư liệu so sánh.

Việc xác định Dược Sư Phật tại hang 285 cho thấy truyền thống thờ phụng vị Phật này đã hiện diện trong nghệ thuật hang động Mạc Cao từ trước thời nhà Tùy (581–618), sớm hơn mốc thời gian thường được nhấn mạnh trong các nghiên cứu trước đó.

Tác giả sử dụng kinh Quán Đỉnh để lý giải mối liên hệ giữa các nhân vật và bố cục tranh tường. Theo cách giải thích này, cảnh Phật A Di Đà ở phía nam và

Dược Sư Phật ở phía bắc tạo thành một hệ thống hình tượng có liên hệ với nhau, thay vì là những cảnh riêng biệt không liên quan.

Ba tượng Phật ngồi phía trên cửa hang 285.

Nghiên cứu cũng xem xét ba tượng Phật ngồi phía trên cửa hang trong mối liên hệ với hai cảnh thuyết pháp. Tác giả đề xuất rằng nhóm tượng này nên được hiểu theo cấu hình Phật của ba thế giới, trong đó có Phật Thích Ca, Dược Sư Phật và Phật A Di Đà, thay vì chỉ đơn thuần là ba vị Phật đại diện cho quá khứ, hiện tại và tương lai.

Những nhận định này dựa trên sự kết hợp giữa minh văn, kinh điển và bố cục hình tượng. Chúng mở ra hướng nghiên cứu sâu hơn về cách kinh văn được chuyển hóa thành nghệ thuật Phật giáo tại Đôn Hoàng trong thời kỳ đầu.

Giá trị của một phát hiện nghệ thuật Phật giáo cổ

Tranh tường tại hang 285 là nguồn tư liệu quan trọng để tìm hiểu đời sống tín ngưỡng và nghệ thuật Phật giáo Trung Quốc thế kỷ VI. Việc nhận diện lại hình tượng Dược Sư Phật cho thấy các di tích cổ vẫn có thể cung cấp những thông tin mới khi được nghiên cứu bằng cách đối chiếu nhiều loại tư liệu.

Đối với độc giả ngày nay, phát hiện này cũng giúp hình dung rõ hơn sự phát triển của tín ngưỡng Dược Sư Phật trong lịch sử Phật giáo Á châu. Một hình

tượng trên vách hang không chỉ mang giá trị nghệ thuật, mà còn lưu giữ dấu vết của kinh điển, nghi lễ và tư tưởng Phật giáo qua nhiều thế kỷ.

Nghiên cứu của Ye Xiong là một ví dụ về cách khảo sát lại di sản đã được biết tới để đưa ra những cách giải thích mới. Tuy nhiên, việc nhận diện hình tượng và xác định mối liên hệ với kinh điển vẫn là lập luận học thuật của tác giả, cần tiếp tục được trao đổi và kiểm chứng trong các nghiên cứu tiếp theo.

Tác giả: **Hữu Nguyễn**

***

Nguồn tham khảo:

Ye Xiong (2026), “A Newly Identified Western Wei Medicine Buddha on the East Wall of Mogao Cave 285,” *Religions*, 17(3), 334.

DOI: **https://doi.org/10.3390/rel17030334**

Toàn văn: **https://www.mdpi.com/2077-1444/17/3/334**